

Onderwerp Voornemen tot gunning ontwerpteam revitalisering stadhuis

Steller C.J. Muller

De leden van de raad van de gemeente Groningen
te
GRONINGEN

Telefoon 06 51608473 Bijlage(n) 2 Ons kenmerk 6830302
Datum 07-03-2018 Uw brief van Uw kenmerk -

Geachte heer, mevrouw,

Op 27 september 2017 heeft uw raad gekozen voor optie B als uitwerkingsvariant voor de Revitalisering van het Stadhuis. En uw raad heeft een voorbereidingskrediet van € 975.000 beschikbaar gesteld.

De stuurgroep Revitalisering Stadhuis is na dit besluit met het selectieproces van de ontwerpende partij gestart. Met deze brief informeren wij u over dit proces en de uitkomsten.

De stuurgroep heeft gekozen voor een openbare Europese aanbesteding met voorselectie (officiële titel: niet-openbare Europese selectie). Het doel was een integraal ontwerpteam te selecteren. In de eerste fase werden architecten middels een openbare Europese procedure via Tendersnet uitgenodigd in te schrijven voor de aanbesteding. In de aanbestedingsleidraad zijn de criteria genoemd waaraan de architecten moesten voldoen. Dit heeft geresulteerd in 9 inschrijvingen, waarvan twee vanuit het buitenland. De selectiecommissie heeft vastgesteld dat alle inschrijvingen voldeden aan de gestelde criteria. Conform de leidraad heeft de commissie op basis van de criteria de 5 beste inschrijvers bepaald. Deze 5 architecten werden vervolgens uitgenodigd om met hun ontwerpteam in te schrijven voor de tweede fase.

In deze tweede fase zijn de inschrijvingen door de selectiecommissie getoetst, beoordeeld en gescoord.

De uitkomst van het selectieproces was duidelijk. Eén inschrijver, Happel Cornelisse Verhoeven Architecten B.V., scoorde het beste op alle onderdelen.

In bijgaand adviesrapport is bovenstaand proces uitgebreid beschreven en inhoudelijk gemotiveerd.

Voordat de formele opdracht gegeven kan worden, wordt het voornemen tot gunning bekendgemaakt aan alle inschrijvers. Daarna wachten we een termijn van 20 dagen af waarin een inschrijver die zich niet kan verenigen met de (gunnings-/afwijzings)beslissing een kort geding aanhangig kan maken bij de Rechtbank. Pas als deze termijn verstreken is volgt de formele gunning voor de ontwerpogave. Op dat moment zullen wij ons besluit actief communiceren.

Als bijlage is beknopte bureau-informatie van Happel Cornelisse Verhoeven Architecten B.V. bijgevoegd.

Wij vertrouwen erop u met de informatie voldoende te hebben ingelicht.

Met vriendelijke groet,
burgemeester en wethouders van Groningen,

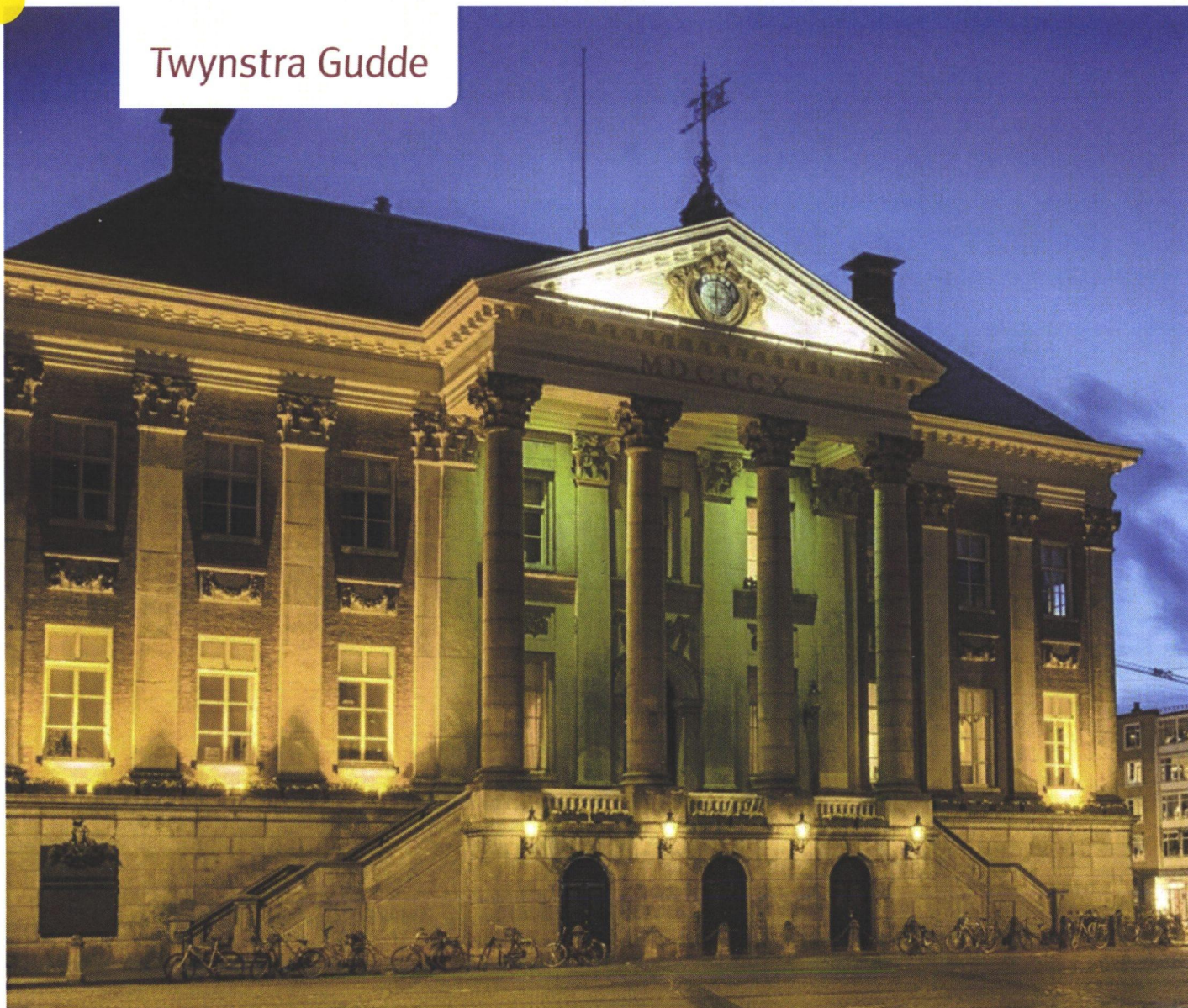
A handwritten signature in black ink, appearing to read "Peter den Oudsten", written over a horizontal line.

de burgemeester,
Peter den Oudsten

A handwritten signature in black ink, appearing to read "Peter Teesink", written over a horizontal line.

de secretaris,
Peter Teesink

Twynstra Gudde

Advies beoordelingscommissie selectie integraal ontwerpteam Revitalisering stadhuis Groningen

(Niet-openbare Europese aanbesteding 2017/S 217-451381)

Gemeente Groningen

27 februari 2018

Gemeente Groningen

Advies beoordelingscommissie selectie integraal ontwerpteam
Revitalisering stadhuis Groningen
27 februari 2018

Niet-openbare Europese aanbesteding 2017/S 217-451381

Ir. I.D. van Hardevelt
M.C.J. Rodenburg MSc

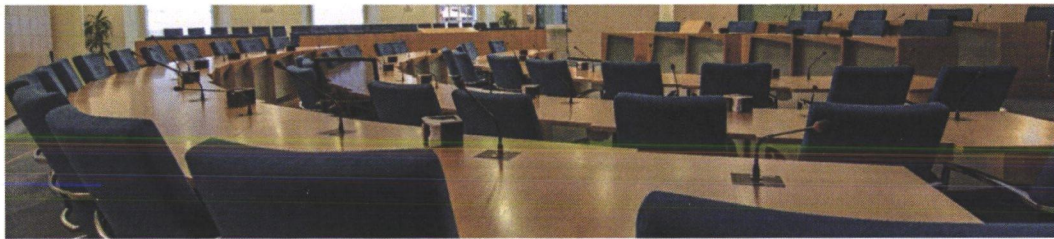
Groningen, 27 februari 2018

Inhoudsopgave

1. Inleiding	1
2. De procedure	2
2.1 De inschrijving	2
2.2 Toetsing van de inschrijving	2
2.3 De beoordeling	2
2.4 Beschouwing vooraf	4
3. Resultaten beoordeling	5
3.1 Hans van Heeswijk Architecten	5
3.2 Happel Cornelisse Verhoeven Architecten	7
3.3 JHK Verlaan & Bouwstra	9
3.4 KAAAN Architecten	11
3.5 TeamV	13
4. Het advies	15
4.1 Rangorde beoordeling	15
4.2 Beschouwing achteraf	15
4.3 Gunningsadvies en besluit	16

1. Inleiding

Op 30 oktober 2017 heeft de gemeente Groningen door middel van een 'aankondiging van een opdracht' de niet-openbare Europese selectie gestart voor het integraal ontwerpteam van het stadhuis Groningen. Dit heeft geresulteerd in 9 aanmeldingen. Op 2 januari 2018 zijn hiervan de 5 beste ontwerpteams uitgenodigd om een inschrijving te doen voor het stadhuis Groningen. Deze inschrijvingen zijn op 7 februari 2018 bij de gemeente ingediend. Tussen 7 februari 2018 en 14 februari 2018 heeft de door de gemeente ingestelde beoordelingscommissie de inschrijvingen getoetst en beoordeeld.

Dit rapport behelst het gunningsadvies van de beoordelingscommissie aan de stuurgroep van het stadhuis Groningen over het te selecteren ontwerpteam. Passend bij de wijze van inschrijven en de Groningse traditie om zorgvuldig deze procedures te doorlopen heeft dit ertoe geleid dat de gemeente een meer uitgebreide en inhoudelijke rapportage heeft opgesteld dan over het algemeen gebruikelijk is. In deze rapportage wordt een doorkijk gegeven in de onderwerpen die aan bod zijn gekomen en achterliggende motivaties van de commissieleden. De gemeente wil hiermee een passend antwoord geven op de inspanningen van de ontwerpteams bij het samenstellen van hun inschrijving.

Samenstelling beoordelingscommissie

In de beoordelingscommissie hebben de volgende personen zitting:

- Bert Popken (vz) – Concerndirecteur
- Paul Oortwijn – Directeur Vastgoedbedrijf
- Joris van Haften – Senior erfgoed
- Jeroen de Willigen – Stadsbouwmeester
- Kees Muller – Projectleider stadhuis Groningen

Door ontwerpteams ingediende inschrijvingen

Alle uitgenodigde ontwerpteams hebben een inschrijving voor het stadhuis Groningen ingediend.

De inschrijvingen die door de beoordelingscommissie getoetst zijn, zijn afkomstig van:

- Hans van Heeswijk Architecten B.V.
- Happel Cornelisse Verhoeven Architecten B.V.
- JHK Architectenburo Verlaan & Bouwstra B.V.
- KAAAN Architecten B.V.
- TeamV Architectuur B.V.

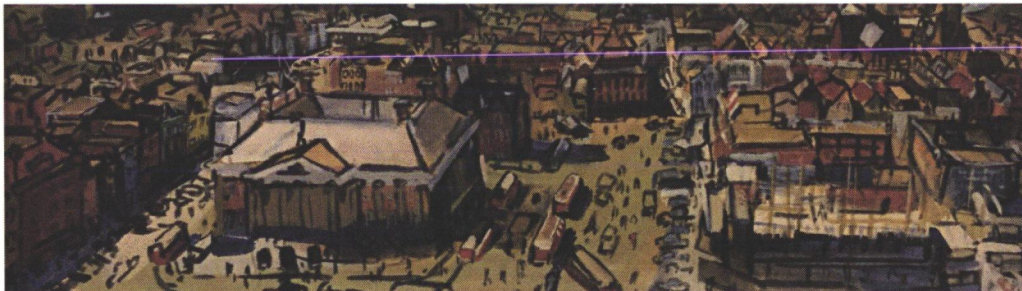
Rapportage

De rapportage van de beoordeling en het advies zijn verzorgd door Iljan van Hardevelt en Marloes Rodenburg van Twynstra Gudde.

2. De procedure

In de inschrijffase hebben de geselecteerde Architecten de samenstelling van hun integraal ontwerp-team verder kenbaar gemaakt door middel van het overleggen van referenties ten behoeve van de technische bekwaamheden op de disciplines constructie, installaties, bouwfysica, akoestiek, brandveiligheid en interieur. Daarnaast hebben alle partijen middels een referentie de eerdere samenwerking van het team overlegd.

De gemeente heeft deze stukken van de Architecten beoordeeld en getoetst en is tot de conclusie gekomen dat alle partijen voldoen aan alle technische bekwaamheden die in deze aanbesteding zijn gevraagd. Alle geselecteerde ontwerpteams zijn toegestaan tot het indienen van een inschrijving.

2.1 De inschrijving

Het doel van de inschrijvingsfase was om tot gunning van de ontwerpdiensten aan één integraal ontwerp-team te komen. Hiertoe hebben de ontwerpteams, onder aanvoering van de architect, een inschrijving gedaan die bestond uit de volgende onderdelen:

- een opvatting op de ontwerpogave
- een Plan van Aanpak
- de acceptatie van de conceptovereenkomst, met opgave van tarieven.

2.2 Toetsing van de inschrijving

In eerste instantie heeft de beoordelingscommissie getoetst of alle inschrijvingen compleet en conform de vereisten zijn ingediend.

De beoordelingscommissie heeft geen onvolkomenheden geconstateerd en heeft geconcludeerd dat alle inschrijvingen toegelaten konden worden tot de beoordeling.

2.3 De beoordeling

Tijdens deze beoordeling beoordeelt de commissie de inschrijvingen op de beoordelingscriteria zoals opgenomen in § 4.3 van de inschrijvingsleidraad. De beoordelingscommissie leest alle ingediende stukken en vervolgens vinden de presentaties van de inschrijvers plaats. Bij de presentatie kunnen de leden van de beoordelingscommissie verduidelijkende vragen stellen. De presentatie is, zoals in de inschrijvingsleidraad is opgenomen, een onderdeel van de beoordeling.

Twynstra Gudde

De commissieleden beoordelen individueel de inschrijving op de onderdelen die in de beoordelingscriteria zijn opgenomen. De afzonderlijke scores van de beoordelaars worden gesommeerd en daarna rekenkundig gemiddeld, zodat de objectiviteit zoveel mogelijk wordt gewaarborgd. Deze uitkomst bepaalt de score per criterium. Na de individuele beoordeling bespreekt het beoordelingsteam in een plenaire bijeenkomst de individuele exceptionele afwijkingen van de scores, waarbij de beoordelaars de mogelijkheid krijgen hun eerder gegeven score aan te passen. De plenaire bijeenkomst had niet het doel om een teamresultaat in consensus te verkrijgen.

Gunningscriteria

De beoordelingscommissie heeft in de beoordeling gekeken welk ontwerpteam het beste antwoord heeft gegeven op de gestelde vragen. Leidend daarbij zijn geweest de drie gunningscriteria, die zijn opgenomen in paragraaf 4.3 van de 'Inschrijvingsleidraad Revitalisering Stadhuis Groningen'. In onderstaande tabel is een overzicht van de drie gunningscriteria weergegeven.

Tabel 1. Gunningscriteria

		Waardering	Wegingsfactor
I	<p>Opvatting ontwerpogave</p> <p>Van de architect van de Gegadigde/Inschrijver wordt gevraagd een beknopte architectuuropvatting te geven op de ontwerpogave, zoals deze door de opdrachtgever is gedefinieerd in haar keuze voor scenario B.</p> <p>Scenario B is omschreven in bijlage 2 van het PvE 'Eindresultaat ontwerpend onderzoek Revitalisering stadhuis Groningen' (het PvE is als bijlage 1 toegevoegd aan deze leidraad).</p> <p>Dit document is tevens openbaar beschikbaar via de website: https://gemeente.groningen.nl/aanpakstadhuis</p> <p>De opvatting op de ontwerpogave, inclusief illustraties, omvat maximaal drie A4 pagina's.</p>	0-100	2
II	<p>Plan van Aanpak</p> <ul style="list-style-type: none"> - De Gegadigde/Inschrijver wordt gevraagd aan te geven hoe de werkwijze van het ontwerpteam bijdraagt aan het behalen van een optimaal, integraal resultaat. Daarbij ingaand op: de samenwerking met alle discipline-specialisten, de opdrachtgever (zowel in haar publieke als private rol) en diverse instanties waaronder; welstand, monumentencommissie en RCE - Hoe tot zorgvuldige afwegingen gekomen wordt in geval van tegenstrijdige eisen en wensen die onherroepelijk volgen uit de diverse belangen (bestaand gebouw, het PvE, de bouwhistorische waarden, de eisen aan versterking en verduurzaming, etc.) bij het realiseren van de ambitie van de opdrachtgever - De visie op de thema's BIM en circulaire economie. <p>Voor de aantoonbaarheid van deze aanpak wordt verzocht de aanpak te illustreren met voorbeelden en resultaten uit het eigen werk van de betrokken ontwerpers. Het Plan van Aanpak, inclusief illustraties, omvat maximaal tien A4 pagina's.</p>	0-100	5

III	Presentatie De Gegadigde/Inschrijver wordt gevraagd de volgens haar belangrijkste essenties van het Plan aan Aanpak te presenteren. De beoordelingscommissie neemt in haar beoordeling mee: <ul style="list-style-type: none">- de keuze van de onderwerpen- de wijze van presenteren- de interactie tijdens de presentatie en het gesprek. De presentatie duurt maximaal 45 minuten. Vervolgens is er voor de commissie circa 15 minuten gelegenheid tot vragen.	0-100	3
-----	--	-------	---

2.4 Beschouwing vooraf

De inhoudelijke beoordeling is met de presentaties van de inschrijvende partijen afgerond op 14 februari 2018. Ter voorbereiding op de presentaties en de plenaire beoordeling heeft elk lid van de commissie zelfstandig kennisgenomen van de plannen. In haar eindoordeel heeft de beoordelingscommissie over de vijf ingediende plannen een integraal oordeel gegeven conform de vooraf opgestelde procedure.

De presentaties, het gesprek met het ontwerpteam en de inhoudelijke discussie met het beoordelings-team waren zeer waardevol. De commissie spreekt haar grote waardering uit voor de inspanningen en de inventiviteit die de ontwerpteams hebben laten zien. De commissie werd enthousiast van de verrijking die de ontwerpteams aan de opgave hebben gedaan door hun opvatting, analyse, verschil in aanpak en wijze van presenteren.

Met de inschrijvingen van de ontwerpteams is de commissie wederom overtuigd geraakt dat alle ontwerpteams zeer kundig zijn om de voorliggende integrale opgave tot een goed einde te brengen. Daarmee is het voor de commissie nogmaals duidelijk geworden dat niet óf, maar hoe het ontwerpteam de opgave benadert van doorslaggevend belang is. Juist dit aspect heeft voor een belangrijk deel bijgedragen aan de uiteindelijke rangorde.

3. Resultaten beoordeling

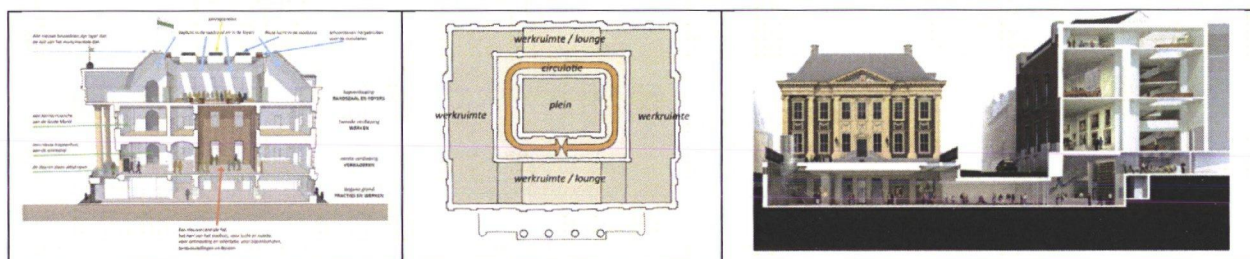
In dit hoofdstuk zijn de resultaten van de beoordeling per architect gegeven. Bij elke beoordeling wordt ingegaan op:

- de opvatting op de ontwerpogave
- het Plan van Aanpak
- de presentatie.

Bij de beoordeling van de plannen is de alfabetische volgorde aangehouden.

3.1 Hans van Heeswijk Architecten

Het team van Hans van Heeswijk Architecten presenteert een opvatting en een aanpak waarbij het begrijpen van het gebouw voorop staat. Daarbij wordt de bijzondere aandacht gegeven aan de essenties van het neoclassicisme door het Stadhuis van Husly in de context te plaatsen van Andrea Palladio en Jacob van Campen.

Opvatting op de ontwerpogave

De opvatting van de architect sluit aan bij de gekozen richting van de ontwerpogave conform scenario B. Als aandachtspunt wordt de 'oplichting' van het dak gezien. In de opvatting van de Architect wordt daarom voorgesteld om alle nieuwe bouwdelen lager te laten zijn dan de nok van het monumentale dak. Tegelijkertijd wordt wel daglicht in de nieuwe raadzaal voorzien. De historische structuur van het stadhuis wordt gewaardeerd, en als uitgangspunt genomen voor de ontwerpvisie. Nadruk ligt op het (functioneel) ordenen, de symmetrie versterken en het ontdoen van overvloedige objecten in het stadhuis.

De opvatting is in lijn met de ontwerpogave van scenario B. De beoordelingscommissie waardeert het dat deze opvatting teruggrijpt naar essentiële waarden van het neoclassicisme. Er wordt een nieuwe dimensie gegeven aan de sterke kanten van het gebouw. Het betreft een krachtige opvatting die scenario B op haar 'scherpe randjes' verbetert en op haar goede kanten overtuigend aansterkt.

Plan van Aanpak

Het Plan van Aanpak bevat een heldere ontwerpmethodiek waarbij van grof naar fijn wordt gewerkt. Aan de hand van treffende referenties wordt in het Plan van Aanpak onderbouwd hoe met onderzoek zorgvuldige afwegingen gemaakt worden waarbij het versterken van de monumentaliteit en de inpassing van moderne eisen worden gecombineerd. Daarbij stelt het team voor om vooral mogelijkheden te

bieden en samen met de opdrachtgever keuzes te maken. Als voorbeeld wordt een aanvullend onderzoek naar de inpassing van de trap en het activiteitgericht werken getoond. Deze aanpak wordt door de commissie gewaardeerd. De voorbeelden uit projecten, zoals het Mauritshuis en de Hermitage, ondersteunen het resultaat van de aanpak die zijn waarde ontleent aan de rijke ervaring van het team. Het is deze ervaring en natuurlijk de autoriteit die belangrijke aspect gaan zijn in de wijze van samenwerken met instanties zoals de monumentencommissie/welstand en RCE.

De aanpak die het ontwerpteam op het gebied van BIM voorstelt komt de commissie bekend voor, maar is daardoor ook niet onderscheidend. De commissie had graag meer gezien hoe het team specifiek met BIM omgaat op de aspecten van een renovatie en de uitbreiding van het monument.

Als een van de weinige inschrijvers maakt de architect inzichtelijk hoe circulariteit niet alleen toekomstgericht wordt toegepast, maar direct in de restauratieprojecten. Naast het onderschrijven van het mastdaster stelt de architect een aanpak voor waarbij op gebouw-, interieur- en materiaalniveau gekeken wordt naar hergebruik. De voorbeelden van de toegepaste meubels uit de 18^e eeuw en de bestrating van de binnentuin bij het project Hermitage waardeert de commissie.

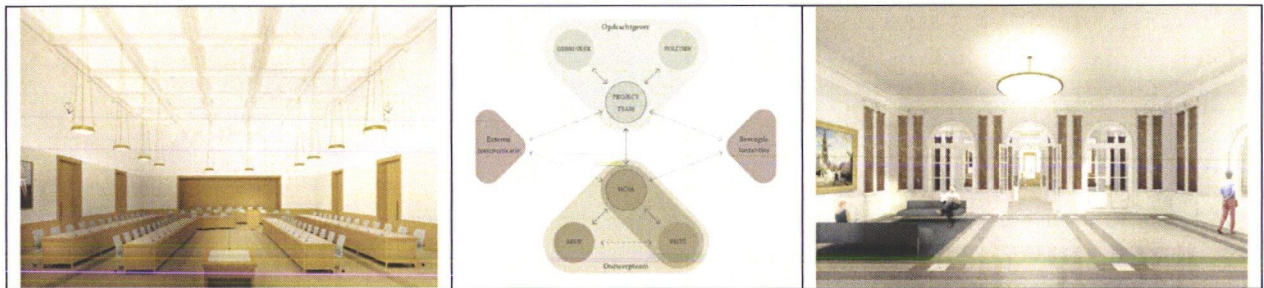
Presentatie

De presentatie is aan de hand van veel voorbeelden opgebouwd. De beoordelingscommissie ziet dat het ontwerpteam zich goed heeft verdiept in de opgave en weet dat ook in de presentatie goed naar voren te brengen. Hierdoor ontstaat al snel een 'gelijk niveau' waardoor het goed discussiëren is.

De architect weet met taalgebruik op 'charmante' wijze de mindere kwaliteiten van het huidig stadhuis voor het voetlicht te brengen. De gekozen onderdelen van de presentatie, de opbouw en de wijze van gesprek voeren toont de ervarenheid, rust en overtuigingskracht van het team.

3.2 Happel Cornelisse Verhoeven Architecten

De inschrijving van het team met Happel Cornelisse Verhoeven Architecten is met verder alleen Arup (en architectenbureau Fritz) compact. In de opvatting en het Plan van Aanpak komt een sterk onderzoekende werkwijze naar voren. Naast de bestaande richting van scenario B onderzoekt het team alternatieven en optimalisaties vanuit een nieuwsgierig onderzoekende inslag.

Opvatting op de ontwerpogave

Er wordt een alternatief naast scenario B gepresenteerd middels scenario C: de raad op de Piano Nobile. In scenario C komt de raadzaal op de eerste verdieping (2 lagen) en wordt de publiektribune op de tweede verdieping gerealiseerd. De architect geeft aan dat er geen keuze is, maar dat het interessant is om de mogelijkheden met betrokkenen verder te verkennen. De architect laat in onderzoeken zien wat sterke en minder sterke kanten zijn. De commissie waardeert de onderzoekende inslag van deze complexe opgave.

De opvatting is in lijn met de ontwerpogave van scenario B. De beoordelingscommissie waardeert het dat de Architect 'door onderzoekt' naar hoe de gevoeligheden van het monument en de wens voor revitalisatie het beste aangepakt kunnen worden. De commissie gelooft dat dit tot een sterk inhoudelijk en professioneel gesprek kan leiden met de belangrijke stakeholders in dit project.

Plan van Aanpak

In de aanpak van het ontwerpteam stelt men eendaagse ontwerp ateliers voor om met alle betrokken adviseurs de complexe materie te doorgronden en de integraliteit te ondervangen. De opdrachtgever wordt meegenomen in de resultaten hiervan of neemt deel. In gesprekken met gebruikers, welstand, monumentencommissie en RCE is de architect voornemens om de reikwijdte van de mogelijkheden te onderzoeken om grip op het vraagstuk te krijgen. De commissie heeft evenwel vraagtekens bij de inpassing van het programma bij scenario C, maar ziet dat het kunnen vergelijken van mogelijkheden veel waarde heeft. De commissie is ervan overtuigd dat dit een aanpak is die ertoe kan leiden dat in goede samenwerking met deze partners gezocht kan worden naar de zorgvuldige afwegingen en integrale oplossingen bij tegengestelde eisen en wensen.

Het ontwerpteam brengt dit op overtuigende wijze naar voren in de presentatie met voorbeelden en resultaten uit eigen werk. Om de monumentaliteit te versterken wordt voorgesteld onderzoek te doen naar samenwerkingen met kunstenaars, maar ook met specifieke ambachtslieden. De reikwijdte van architectuur tot materiaal krijgt hiermee aandacht, wat de commissie zeer waardeert.

Twynstra Gudde

Het ontwerpteam kiest voor een aanpak waarbij het Programma van Eisen meteen in BIM wordt gezet en wel voor alle disciplines. Uit de aanpak van het team blijkt een integrale inzet van BIM op alle disciplines, waarbij ook zaken als brandveiligheid, beveiligingszones en waardestellingen en opname statussen meegenomen worden. De commissie is overtuigd geraakt dat met deze visie aangesloten wordt op de specifieke thema's die bij renovatie en restauratie een rol spelen.

In de visie op circulaire aspecten van de opgave maakt het ontwerpteam gebruik van een ReSOLVE-methodiek, waarmee specifiek aspecten van circulariteit worden gemonitord. De integratie hiervan met het ontwerpproces kan de commissie zeer waarderen. De voorbeelden die door het team aangedragen worden uit het Museum de Lakenhal en het People's Pavillion van de Dutch Design Week laten concrete behaalde resultaten zien.

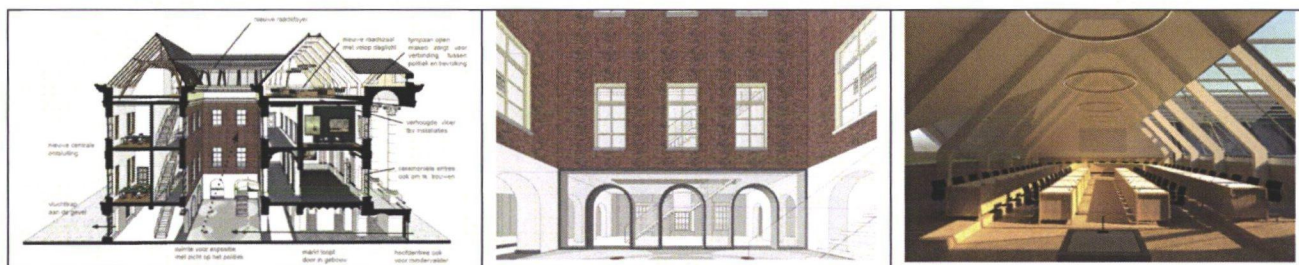
Presentatie

Het team kiest voor een inhoudelijke en onderzoekende rol van presenteren. In de presentatie laat het team op transparante wijze de complexe zoektocht zien om te komen tot de juiste aanpak. De beoordelingscommissie waardeert deze aanpak gezien de inhoudelijke discussies die in de komende periode nog gevoerd gaan worden.

Het viel de commissie op dat de inzet in het team minder evenwichtig overkwam. De commissie is benieuwd hoe dit aspect in een vervolg verder vorm krijgt. Opmerkelijk was hoeveel informatie de Architect in de beperkte tijd voor het voetlicht kon brengen, waarbij interactie tussentijds in de verdringing kan komen, hoewel het enthousiasme van presenteren daarbij verzacht.

3.3 JHK Verlaan & Bouwstra

Het team JHK Verlaan & Bouwstra is een divers team met naast het samenwerkingsverband ook Deerns, Aronsohn en een kostenadviseur. Naast de inzet van architectenbureau Fritz wordt ook voorgesteld om Evelyne Merckx in te zetten. De insteek is gericht op behoud vóór vernieuwen, wat zich vooral toont in het behoud en herstel van het lichthof van het stadhuis.

Opvatting op de ontwerpogave

In de ontwerpogave wordt voorgesteld om de positieve kenmerken van scenario A en B te combineren met de intrinsieke en niet aangetaste kwaliteiten van het monumentale gebouw. Ter illustratie is hiervoor scenario B+ opgesteld. In dit scenario wordt de raadzaal op de bovenste verdieping gerealiseerd, maar binnen de contouren van de bestaande gebouwen. In het binnenhof wordt de tussenvloer verwijderd, waardoor het originele binnenhof weer terugkomt. De begane grond wordt openbaar, met een nieuwe entree. De entree op de eerste verdieping wordt de ceremoniële toegang tot het gebouw.

De ontwerpvisie is grotendeels in lijn met de ontwerpogave van scenario B. Het realiseren van de gelijkwaardige toegang en het behoud van het lichthof leidt echter tot voorstellen voor andere ingrepen. Hoewel het behoud van het lichthof veel waarde heeft, leidt het volgens de commissie tot een concept dat op integraliteit uit balans is. Een voorbeeld hiervan is de dubbele logistiek en het alsnog deels vervangen van de monumentale kap ter plaatse van de raadzaal. De commissie is niet overtuigd geraakt dat het betrekken van het timpaan een realistische optie is.

Plan van aanpak

In de aanpak voor het goed samenwerken met alle disciplines staat communicatie centraal. Het team bestaat uit relatief veel partijen, die evenwel in allerlei vormen en projecten met elkaar hebben samengewerkt. Zij organiseren zich rondom één aanspreekpunt die de communicatie en overdracht van informatie verzorgt. Deze maatregel kan de commissie waarderen, evenals het voorstel om een gedeeld referentiekader te ontwikkelen voor het project. De keuze om met een risicodashboard te werken is interessant maar niet verder uitgewerkt. Om met de diverse instanties samen te werken wordt gedacht aan het instellen van een klankbordteam waarin ontwerp- en monumententema's evenals dilemma's uitgebreid besproken kunnen worden. De commissie onderschrijft deze aanpak om bij tegenstrijdige eisen en wensen te komen tot zorgvuldige afwegingen, maar vraagt zich af hoe het team dat overleg insteekt. De voorbeelden geven daar helaas geen inzicht in.

De visie op BIM is gestoeld op het integraal ontwerpen principe. In de aanpak komt op verschillende niveaus de ervaring hiermee aan bod. De doorkijk rondom de afweging van de luchtbehandeling in de zoldervloer toont de insteek van het team om middels BIM tot intelligente oplossingen te komen die het ontwerpproces ondersteunen.

Twynstra Gudde

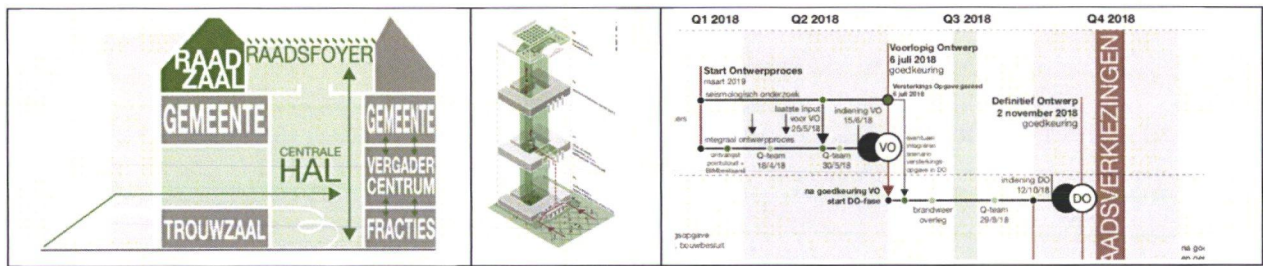
In de visie van het ontwerpteam op circulair bouwen wordt ingestoken op duurzaamheid, reversibiliteit en de mogelijkheden voor energiebesparing. Verschillende maatregelen kunnen hiertoe bijdragen. Praktisch gezien ziet de commissie nog een uitdaging om de besloten PV-panelen te integreren in de ontwerpopvatting van het team, maar het palet aan gesuggereerde oplossingen maakt dit misschien overbodig. Het aandeel circulair in de toelichting is minimaal. Dit vindt de commissie een gemiste kans.

Presentatie

De commissie heeft waardering voor de diversiteit van het team. In de presentatie en aanpak is te herleiden dat ieder teamlid zijn input heeft geleverd. Het echte samenspel kwam wat betreft de commissie minder goed van de grond waardoor een eenduidig helder verhaal had kunnen ontstaan. Dezelfde diversiteit heeft er overigens toe geleid dat de interactie en de discussie op alle disciplines op een goed kwalitatief niveau gevoerd kunnen worden. Het is evident dat eenieder 'zijn mannetje' staat.

3.4 KAA N Architecten

KAAN Architecten heeft met de combinatie met RoyalHaskoningDHV voor de technische disciplines een compact team. De aanpak kenmerkt zich door een diepgaande analyse van de belangen, processtappen en mijlpalen die in een planning gevat zijn. De ontwerpovpating die het team presenteert is gebaseerd op benutten van het atrium als centrale verkeersruimte.

Opvatting op de ontwerpovpave

De Architect is bescheiden in het presenteren van de opvatting op het ontwerp. In deze opvatting echter wordt de huidige binnenplaats een centrale hal. Met nieuwe bijzondere stijpunten die tot op het niveau van de zolder komen ontstaat een indrukwekkende nieuwe route naar de raadzaal. Deze is in de opvatting van KAA N gelegen aan de voorzijde, onder de kap. De commissie ziet de waarde van een goede logistiek voor het gebouw en de herpositionering van de raadzaal, maar oordeelt dat de ingreep ervoor zorgt dat het resultaat niet in balans is met de ingrepen in het gebouw. Het binnenhof wordt alsnog overdekt voor een foyer, maar niet geheel. De functionaliteit van de lange smalle raadzaal wordt in twijfel getrokken.

Het scenario is grotendeels in lijn met scenario B. De architect stelt voor om de functies in het gebouw te herschikken, waardoor bijvoorbeeld een vergadercentrum ontstaat dat als centrale spil in het gebouw beter bereikbaar wordt voor veel verschillende doelgroepen. De commissie heeft waardering voor deze analyse, maar is ook nieuwsgierig of het programma op deze wijze functioneel ondergebracht kan worden.

Plan van Aanpak

Er is in het Plan van Aanpak goed nagedacht over de samenhang van dingen. In een uitgebreide (pro-actieve) planning neemt het team de commissie mee in de activiteiten en beslismomenten. De aanpak laat zien dat er goed nagedacht is over de verschillende partijen die in het ontwerpproces een rol spelen en wordt geïllustreerd met voorbeelden uit de eigen praktijk. In de aanpak komen de processen uitvoerig aan bod, maar de commissie blijft nieuwsgierig op welke inhoudelijke werkwijze het team tot de samenwerking met alle disciplines komt. Hierin blijft de aanpak algemeen. Doordat er nog geen afstemming is geweest met de opdrachtgever zijn enkele beslismoment opgenomen die door de commissie niet realistisch worden geacht, maar men heeft vertrouwen dat dit in een nadere afstemming ondervangen kan worden. Hoewel de resultaten worden benoemd uit projecten, komt de wijze hoe, met welke materialen en in steek hier is gekomen, minder uitgewerkt. De aanpak met sprints komt de commissie evenwel veelbelovend over.

Om de stakeholders met verschillende belangen te dienen wordt voorgesteld om een Q-team in te stellen. De bijeenkomsten voor het Q-team worden gefaciliteerd met toepasselijk presentatiemateriaal. Wat hier dan wel en niet in staat om in geval van tegenstrijdige eisen en wensen te komen tot zorgvuldige afweging wordt minder behandeld.

Twynstra Gudde

De aanpak die het ontwerpteam op het gebied van BIM voorstelt komt de commissie bekend voor, maar is daardoor ook niet onderscheidend. De commissie had graag meer gezien hoe het team specifiek met BIM omgaat op de aspecten van een renovatie en aanpassingen van het monument. Het team stel voor om middels BIM in thematische sessies complexe onderwerpen integraal en effectief te behandelen. De commissie is ervan overtuigd dat dit positief bijdraagt.

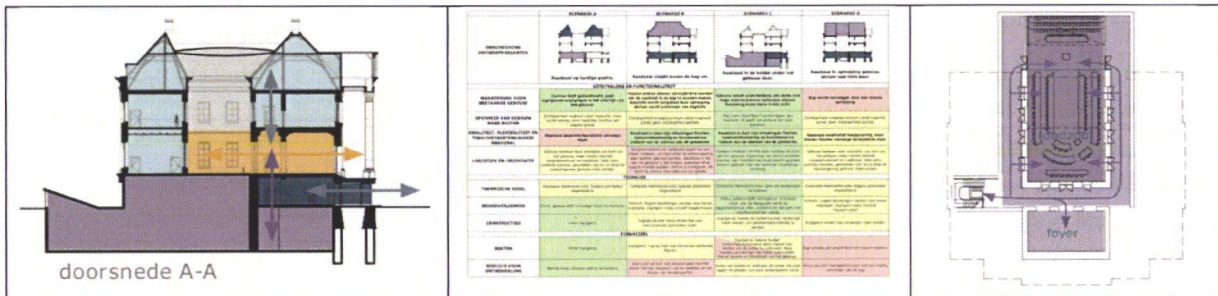
Het zijn vooral de aspecten energieconcept, verduurzaming en het versterken van historische kwaliteiten die aan bod komen bij het onderdeel circulaire economie. De aanpak die uitgewerkt wordt is gericht op energiebesparing en is een variatie op de trias energetica. Het aandeel circulair in de toelichting is minimaal. De zes stappen om gemeenten circulair te maken worden benoemd en klinken veelbelovend, maar worden niet uitgewerkt.

Presentatie

In de presentatie kwam ook de nadruk op de planning sterk naar voren. Ondanks dat de commissie de planning belangrijk vindt als waarborg voor een goed proces, spelen er nog veel inhoudelijke discussies die daardoor wat naar de achtergrond verdwijnen. Door de details in de planning en de uitgebreide presentatie vond de commissie dat de balans van de onderwerpen planning, ontwerpopvatting en de interactie met de commissie niet passend was.

3.5 TeamV

De inschrijver presenteert zich onder de noemer Team RAAD; een combinatie van TeamV, Van Rossum, Valstar Simonis en DGMR. Dit naast de inzet van architectenbureau Fritz. In de aanpak van RAAD wordt een werkwijze voorgesteld van alternatieven, beslissingsmatrixen en transparantie in besluitvorming. Het team stelt in haar opvatting voor om de raadzaal op niveau -1 te realiseren.

Opvatting op de ontwerpogave

TeamV heeft een ontwerpogave die afwijkend is op scenario B. Uit de analyse van het team op verschillende aspecten is de overtuiging dat het voorgestelde scenario C, waarbij de raadzaal verdiept en vergroot wordt een betere keuze is. De commissie kan de afwegingen waarderen maar heeft grote twijfels over de haalbaarheid, het risicoprofiel en de financiële haalbaarheid van dit scenario. Daarnaast wordt een voorschot genomen op de uitkomst van twee risico's; de oplossing van het aardbevingsbestendig maken en de financiering van de extra kosten. De commissie acht dit prematuur en vooralsnog weinig realistisch binnen de beschikbare kaders.

De kracht van het concept zit evenwel in het behoud van de monumentale waarde van de rest van het gebouw met een ordening van de publieke functies onderin en de meer private functies bovenin het stadhuis. Het nastreven hiervan kan de commissie zeer waarderen. Ook het voorstel voor een collectieve WKO voor het gebied is sympathiek, maar voor enkele leden van de commissie bekend terrein en lijkt voorbij te gaan aan eerdere onderzoeken en conclusies op dit thema. Kennis die het team mogelijk niet beschikbaar heeft.

Plan van Aanpak

De aanpak van TeamV is ingestoken op het inventariseren, luisteren, doorvragen, absorberen en verifiëren om te komen tot een integraal en slim plan. Dit wordt uitgewerkt in het spiegelen van de eigen organisatie aan die van de opdrachtgever, het geen onderscheid maken tussen ontwerpers, adviseurs en overige teamleden en het dieper en breder zien van het perspectief van de opgave dan misschien gebruikelijk is. De commissie krijgt een goede indruk van de ervaring en aanpak van het team en ziet dat de inschrijver gewend is met grote teams integraal te werken. Twijfels ontstaan of de opgave niet onnodige breder en complexer gemaakt wordt dan deze al is.

De onderzoeksanpak waarin afzonderlijke onderwerpen geanalyseerd worden, varianten worden ontwikkeld en met stakeholders gecompliceerd en afgewogen worden met een wegingsfactor in een matrix is een sterk instrument. De commissie heeft de overtuiging dat dit helpt om de discussie bij tegenstrijdige eisen en wensen te kunnen voeren. Uiteindelijk is de uitkomst echter geen rekenkundige som, maar heeft de commissie voor ogen dat het inhoudelijk debat leidend moet zijn. Dit laatste lijkt echter door deze methodiek naar de achtergrond te raken.

Twynstra Gudde

De werkwijze die het team op het gebied van BIM voorstelt is voor de commissie bekend. De commissie ervaart dit echter niet als onderscheidend. Op basis van de voorbeelden is de commissie overtuigd dat het team veel ervaring heeft met de inzet van BIM in integrale projecten en voor een soepele aansluiting met de uitvoering kan zorgen. Maar de commissie had graag meer gezien hoe het team specifiek met BIM omgaat op de aspecten van een renovatie en aanpassingen van het monument.

In de visie op circulaire aspecten van de opgave richt het ontwerpteam zich in eerste instantie op het materiaal gebruik en bij de drie te volgen strategieën. De bewuste toepassing van deze strategie voor heden, tijdelijkheid en toekomst spreekt de commissie aan. Het punt was nog sterker geweest indien dit verder geïllustreerd kon worden met voorbeelden uit het eigen werk. Verder wordt aangesloten bij het madaster, zoals ook door de opdrachtgever verzocht in haar Programma van Eisen.

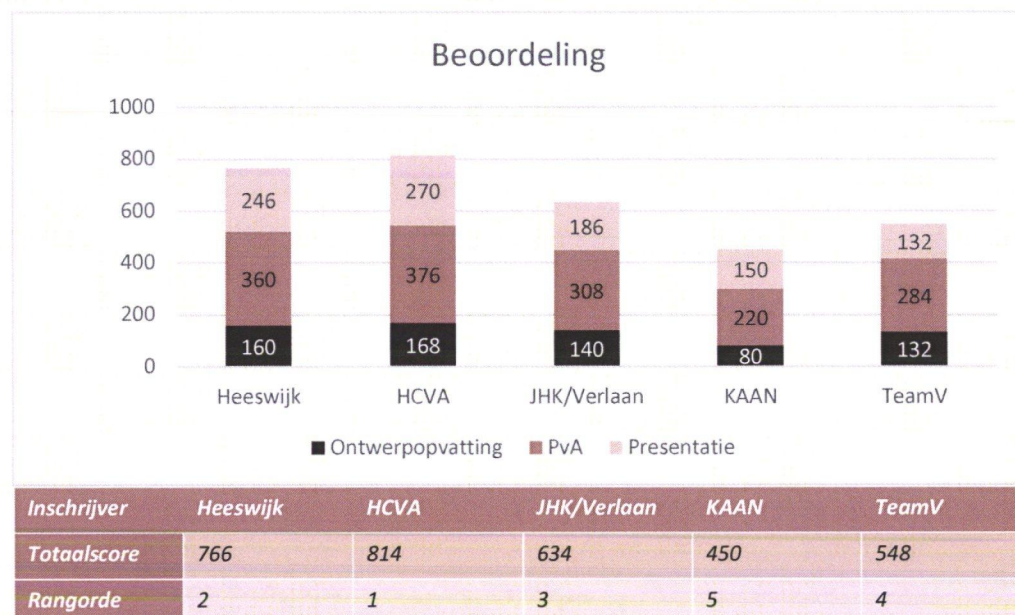
Presentatie

In de presentatie en aanpak is te herleiden dat ieder teamlid zijn input heeft geleverd. In de stukken en presentatie komt de ervaring met integrale projecten duidelijk naar voren. De voorbeelden illustreren goed wat het team bedoelt en de voorbeelden werken verhelderend. De commissie heeft echter met de aanpak en presentatie minder het gevoel dat het punt van de 'scherpe randjes' van het concept aangepakt wordt. De inschrijving lijkt dit enigszins te ontwijken door een bewuste andere koers te varen. In het debat en ook in de interactie naar aanleiding van de presentatie lukt het niet om juist op die punten de commissie te overtuigen.

4. Het advies

4.1 Rangorde beoordeling

De commissie heeft de inschrijvingen op de beoordelingscriteria zoals opgenomen in § 4.3 van de inschrijvingsleidraad beoordeeld. De commissieleden beoordelen individueel de inschrijving op de onderdelen die in de beoordelingscriteria zijn opgenomen. De afzonderlijke scores van de beoordelaars zijn gesommeerd en daarna rekenkundig gemiddeld per onderdeel. Vermenigvuldigd met de wegingsfactor is hieruit de puntentelling en daarmee de rangorde gekomen zoals in onderstaand figuur uitgebeeld.

Figuur 1. Rangorde beoordeling

Opgemerkt moet worden dat de vorige hoofdstukken een niet-limitatieve doorkijk geven van de achterliggende redenen van de commissieleden in de totstandkoming van hun oordeel van de betreffende inschrijver.

4.2 Beschouwing achteraf

Zonder afbreuk te doen aan de kwaliteit van de overige inschrijvers, concludeerde de commissie dat twee van de vijf inschrijvers aanzienlijk meer overtuigden. In de nabeschouwing heeft de commissie getracht dit te duiden.

Deze partijen zijn beiden zeer kundig om de voorliggende integrale opgave tot een goed einde te brengen. De aanpak van Happel Cornelisse Verhoeven Architecten kenmerkt zich door onderzoek, het verkennen van het versterken van de architectuur en het naast elkaar zetten van alternatieven. De aanpak van Hans van Heeswijk Architecten is beproefd, gebaseerd op veel ervaring en op versterking van de architectuur op gebouwniveau.

Twynstra Gudde

De reden van de rangorde tussen deze twee partijen vindt hoofdzakelijk zijn grond in de overtuiging van de commissieleden dat de onderzoekende en verdiepende aanpak van Happel Cornelisse Verhoeven Architecten voor deze opgave passender is bij de opgave en het nog te doorlopen proces om tot een kwalitatief resultaat te komen.

4.3 Gunningsadvies en besluit

De commissie adviseert de gemeente Groningen om de opdracht te gunnen aan de inschrijver: Happel Cornelisse Verhoeven Architecten.

De stuurgroep Revitalisatie Stadhuis Groningen heeft dit advies besproken, overgenomen en vastgesteld.

BUREAUFILOSOFIE

Karatsu ware jar; Japanse theekom uit de 15de eeuw, British Museum Londen

Happel Cornelisse Verhoeven werkt aan een breed portfolio van publieke gebouwen, herbestemmingen, woongebouwen en openbare interieurs. Met een uitgesproken belangstelling voor de cultuurhistorische gelaagdheid van steden en gebouwen bevinden de projecten zich meer en meer op het snijvlak van oud en nieuw. Het bureau werkt daarbij vanuit een synthetische benadering waarbij heden en verleden op dezelfde as worden gezet om met regenererende kracht elkaars eigenheid te kunnen versterken.

Een terugkerende vraag is hoe het ruimtelijk ontwerp de openbare ruimte begrenst en hoe het zich kan voegen in het continuüm van de omgeving. Ieder project vertrekt daarbij vanuit zijn eigen materiële expressie en wordt gekenmerkt door de toepassing van herkenbare typologieën en de voorliefde voor streekeigen, solide materialen. Juist in een tijd waarin de omgeving voortdurend onderhevig is aan verandering, zijn de stad en haar ommelanden immers het meest gebaat bij interventies met een lange adem.

De visie die zij hebben voor de specifieke opgave voor de renovatie en inbreiding van het Stadhuis Groningen laat zich het beste uitleggen naar analogie van de Japanse theekom.

De theekom van de keizer

Toen de Japanse keizer Ashikaga Shogunate omstreeks 1448 zijn porseleinen theekom liet sneuvelen, stuurde hij volgens de overlevering het beschadigde exemplaar terug voor reparatie. De 'Karatsu' werd hersteld met lelijke, metalen nietjes om de scherven bijeen te houden en werd vervolgens geretourneerd naar de keizer. Teleurgesteld door het resultaat vroeg Ashikaga de Japanse ambachtsman om met een meer esthetische oplossing te komen. Omdat transparante lijmverbindingen nog niet bestonden, kwam de keramist met een verrassende oplossing; hij herenigde de porseleinen scherven met een goudverbinding van lakhars. In plaats van de breuklijnen zorgvuldig te maskeren tot een onopvallend geheel maar juist te benadrukken, ontstond een prachtig nieuw product wat boven het oorspronkelijke uitsteeg. De keizer was zo gecharmeerd van deze techniek dat hij opzettelijk zijn kostbare servies kapot liet gooien zodat het gerepareerd kon worden met het goud van 'Kintsugi'.

Toen wij in 2010 het British Museum in Londen bezochten en de Karatsu met eigen ogen aanschouwden, konden wij door de feilloze combinatie van aardewerk en goudmetaal moeilijk geloven dat de theekom het resultaat was van schade. Esthetisch leek het uit één stuk te bestaan, waarbij de goudaders als vrije abstracties natuurlijkerwijs hun banen trokken door het aardewerk. Bij nadere beschouwing werden we getroffen door de radicale wijze waarop oud en nieuw aaneen waren gesmeed. Twee technieken, ieder met hun eigen, ambachtelijke wetmatigheden, waren innig vervlochten tot een object met meerdere, zichtbare lagen.

Het verhaal, of beter gezegd, de aura van de Japanse theekom heeft ons sindsdien niet losgelaten. Het laat zien hoe de dingen om ons heen aan verandering onderhevig zijn en dat eenvoudige transformaties soms radicale effecten teweeg kunnen brengen.

Op een treffende manier toont het de zoektocht naar continuïteit, naar een voortzetting van het bestaande met een drang om het vuur brandend te houden: 'Tradition is to keep the fire, not to preserve the ashes'.

Populierenhof / Nieuwenkerken-Waas
Binnendorps woonzorg-ensemble voor ouderen
Status: Voorlopig Ontwerp

Stadhuis / Groningen
Studie naar revitalisatie van het rijksmonument Stadhuis Groningen
Status: Onderzoek

Wisselspoor / Leuven
Ontwerp voor een kind- en gezinsvriendelijk woongebouw
Status: Ontwerpwedstrijd

Gebiedsprofiel / Zuid-Holland
Structuurvisie van de Duin- en Bollenstreek in Zuid-Holland i.s.m. Feddes Olthof

Hofje van Cohen / Utrecht
Ontwerp voor veertien hofwoningen in de wijk Tuindorp Oost
Status: Ontwerpwedstrijd

HART / Haarlem
Uitbreiding van cultureel centrum 'Stichting Hart'
Status: Bouwaanvraag

Huis Stout / Rotterdam
Verbouwing en uitbreiding van een gezinshuis te Rotterdam
Status: Definitief ontwerp

Fierenshoven / Antwerpen
Restauratie en uitbreiding van rijksmonument De Fierenshoven
Status: Voorlopig Ontwerp

Vierde Kwadrant / Middenbeemster
Ontwerp voor 480 woningen in de Middenbeemster (Unesco erfgoed)
Status: Schetsontwerp

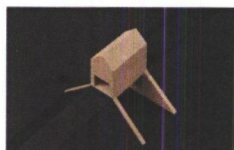

Object of Desire / DAM Frankfurt
Bouwwerk voor de tentoonstelling Maatwerk/Massarbeit in het Deutsches Architektur Museum

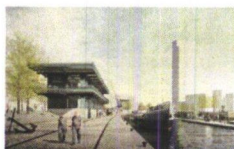
Huis de Wilde / Burgh-Haamstede
Ontwerp voor een vakantie woning bij de vuurtoren van Haamstede
Status: Definitief ontwerp

Katalyselab / Delft
Onderzoeks laboratorium voor de Technische Universiteit Delft
Status: Bouwaanvraag

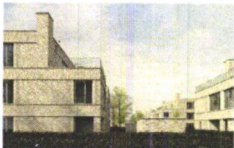
Ruitersbrug / Hoek van Holland
Bouw van een overdekte brug in de Oranjesonnenpolder
Status: Definitief ontwerp

Leuvenhavenpaviljoen / Rotterdam
Ontwerp voor een paviljoen in het Maritiem District
Status: Ontwerpwedstrijd

Alter Warnowarm / Rostock (D)
Parkontwerp met diverse bruggen, uitkijkpunten en roeivereniging i.s.m. Feddes Olthof

Andreasbruggen / Amsterdam
Ontwerp van twee fietsbruggen in het Andreasensemble in Amsterdam
Status: Ontwerpwedstrijd

Strijp R / Eindhoven
Wooncluster van 65 woningen op voormalige Philipsterrein
Status: Definitief Ontwerp

Welipse Hoef / Eindhoven
Ontwerp voor een publieke stadsboerderij in Park Meerland
Status: Schetsontwerp

Museum De Lakenhal / Leiden
Restauratie en uitbreiding van Stedelijk Museum De Lakenhal
Status: Bouwaanvraag

CNME / Amersfoort
Ontwerp voor een bezoekerscentrum voor Natuur en Milieu
Status: Ontwerpwedstrijd

Spoorzone / Tilburg
Woon- werkensemble nabij het voormalige spooremlacement
Status: Definitief Ontwerp

Woonhuis VPXDG / Amsterdam
Ontwerp voor een woon-werkhuis op het Zeeburgereiland
Status: Voorlopig ontwerp

Brandweerkazerne / Antwerpen (B)
Bouw van een brandweerkazerne en oefenterrein te Wilrijk
Status: In uitvoering

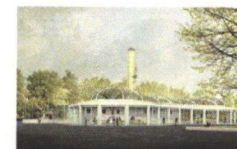
Statenweg / Rotterdam
Verbouwing van woonhuis met psychologenpraktijk
Status: Voorlopig ontwerp

Gouvernepark / Rotterdam
Ontwerp voor de revitalisering van historisch stadspark
Status: Schetsontwerp

Uitbreidingsvisie / Zeevang
Ontwerpvisie voor 250 bufferwoningen in de gemeente Zeevang i.s.m. Feddes Olthof

Cadix / Antwerpen (B)
60 woningen en kinderdagverblijf in voormalig havengebied
Status: In uitvoering

Diergaarde Blijdorp / Rotterdam
Renovatie en uitbreiding van het monumentale roofdiereverblijf
Status: Definitief ontwerp

Sport & Cultuurcentrum / Delft
Renovatie en uitbreiding van het cultuurcentrum van de TU Delft
Status: Wedstrijdontwerp

De Blokskens / Zandhoven (B)
13 woningen en transformatie van arbeidersmonument uit 1842
Status: In uitvoering

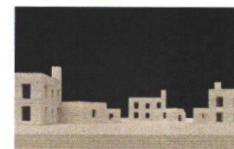

Zorgcomplex / Walden (B)
Ontwerp voor een zorgcomplex in het abdijlandschap in Westmalle
Status: Ontwerpwedstrijd

Gemeentearchief / Delft
Ontwerp voor het stadsearchief van de Gemeente Delft
Status: Ontwerpwedstrijd

Ontwikkelingsvisie / Gilze
Uitbreidingsvisie van het dorp Gilze en haar directe omgeving
Status: Ontwerpvisie

Twintigkamerhuis / Utrecht
Ontwerp voor een wooncluster van acht geschakelde patio-woningen
Status: Schetsontwerp

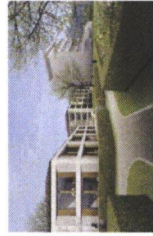
Meenthotel / Rotterdam
Ontwerp voor een stadshotel aan de Meent van Rotterdam
Status: Schetsontwerp

Dorpskern / Wijnegem (B)
Ontwerp voor de dorpskern- vernieuwing van Wijnegem
Status: Ontwerpwedstrijd

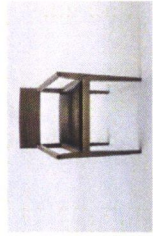

Kruithuis / 's Hertogenbosch
Herbestemming en uitbreiding van het 17de eeuwse kruithuis
Status: 1ste prijs

Droogdokkenpark / Antwerpen (B)
Ontwerp voor het historische Droogdokkenpark bij 't Eilandje
Status: Ontwerpedstrijd

Mabillon / Montney (CH)
Ontwerp voor een schoolensemble onder leiding van Montney
Status: 5de prijs

Archivaris / Haarlem
Ontwerp van een houten stoel met leren zitvlak voor studiezaal
Status: Gerealiseerd

Zwaerdecranonstraat / Rotterdam
Verbouwing en uitbreiding van '90de eeuwse woon-werkwoning
Status: Definitief ontwerp

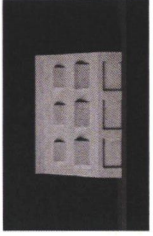
Krimpab / Kerkrade
Ontwerper onderzoek naar krimpgebieden in regio Kerkrade
Status: Ontwerpvizie

Waterrijk / Eindhoven
Ontwerp voor 24 vrijstaande woningen in de wijk Waterrijk
Status: Schetsontwerp

Bezoekerscentrum / Kemmel (B)
Ontwerp voor een bezoekerscentrum in heuveland
Status: Bouwaanvraag

Berkeiselaan / Rotterdam
Verouwing van 2 appartementen tot woon-werkwoning
Status: Gerealiseerd

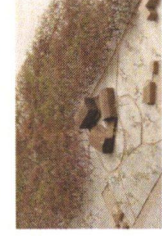

Familienhuis / Wolphaartsdijk
Ontwerp voor een vrijstaande gezinswoning met 5 kinderen
Status: Bouwaanvraag

Geleenderd Landenschap / Landgraaf
Uitbreidingsvisie van het stadscentrum van Landgraaf
Status: 1ste prijs

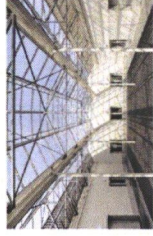

Noord-Hollands Archief / Haarlem
Renovatie en uitbreiding van het gemeentearchief van Haarlem
Status: Gerealiseerd

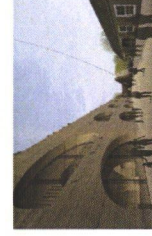
Zorgcomplex / Sint-Truiden (B)
Ontwerp voor een zorgcomplex in het abdijlandschap Haspengouw
Status: Ontwerpedstrijd

Nordhavn / Kopenhagen (DK)
Landschapsontwerp voor de noordelijke rand van Kopenhagen
Status: Ontwerpedstrijd

BSDO De Spreuwen / Mechelen (B)
Uitbreiding van basisschool met 10 lokalen en overdekte speelkas
Status: Gerealiseerd

Uitbreidingsvisie / Almere
Ontwerpvizie voor de uitbreiding van Almere en haar omland
Status: Ontwerpedstrijd

Geofort / Herwijnen
Renovatie en uitbreiding van het historische 'Fort van Herwijnen'
Status: Ontwerpedstrijd

Zernikcampus / Groningen
Uitbreiding van het Hanzegebouw met een studentenvillage
Status: Ontwerpedstrijd

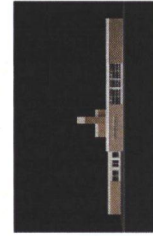

Borrijk / Eindhoven
Landschappelijk wooncluster van 9 bosvilla's in Meerhoven
Status: Gerealiseerd

Europan 10 / Maastricht
Ontwerp van een stadsblok op het historische Spinxterrein
Status: 2de prijs

De Ganskuyl / Amersfoort
Renovatie en uitbreiding van de wederopbouw wijk Ganskuyl
Status: Ontwerpedstrijd

Frankendijlschool / Amsterdam
Renovatie en uitbreiding van een vroeg moderne basisschool
Status: Definitief ontwerp

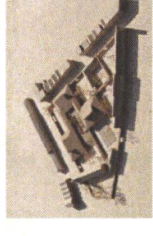
CNME / Amersfoort
Ontwerp voor een bezoekerscentrum voor Natuur en Milieu
Status: Ontwerpedstrijd

Essengarde / Wageningen
Ontwerp voor een wooncluster van 20 in een collectieve tuin
Status: Schetsontwerp

Grauwant / Utrecht
Ontwerp van 4 noekblokken in de wijk Grauwant te Leidsche Rijn
Status: Definitief ontwerp

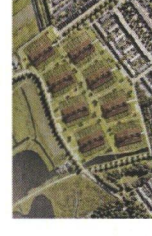

Paardenslon / Katwijk
Ontwerp van een paardenslon nabij historische boerenhof
Status: Gerealiseerd

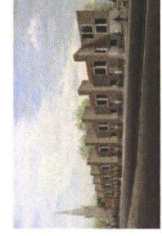
Brede school / Rotterdam
Ontwerp voor een brede school in binnenstedelijk schoolensemble
Status: 3de prijs

Woonerven / Helmerveen
Ontwerp van vier woonerven in een historische lintdorp
Status: 1ste prijs

Living in Green / Rotterdam
Ontwerp voor een landschappelijk wooncluster van 128 woningen
Status: Definitief ontwerp

Stadsbrug / 's Hertogenbosch
Ontwerp voor een stadsbrug in de historische binnenstad
Status: 1ste prijs

Ignatius Enclosure / Preston (UK)
Uitbreiding van het historische begijnhof St. Ignatius Enclosure
Status: Ontwerpedstrijd

Europan 8 / Enschede
Ontwerp voor circa 80 woningen in de binnenstad van Enschede
Status: 1ste prijs

Station / Naarden-Bussum
Ontwerp voor de uitbreiding van een treinstation
Status: Ontwerpedstrijd

Erve Doostermaat / Deventer
Uitbreiding van historische boerenhof met 12 zorgwoningen
Status: 1ste prijs

Err Overveen / Heeten
Ontwerp voor een dubbel woonhuis op een historisch boerenhof
Status: Gerealiseerd

Telescopium / Almere
Ontwerp voor betaalbare en compacte woningen in de polder Zuidelijk Flevoland
Status: 1ste prijs